Derzhyruka, Volodymyr
Chervona svytka :
komediia v chotyrokh
diiakh, 1919

PG
3948
D388C44
1919A
c.1
ROBA

Chervona

„НАРОДНА БІБЛЬОТЕКА".
під редакцією
ПЕТРА КИРИЛЮКА

Рік II. № 9.

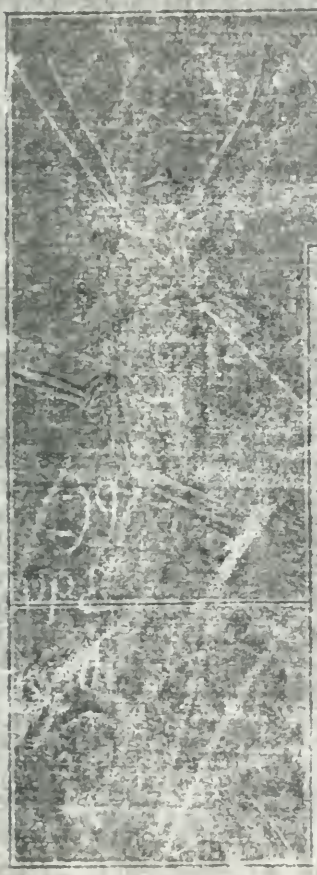

ЧЕРВОНА СВИТКА

КОМЕДІЯ
в 4-ох діях.

Ціна 20 цнт.

Едмонтон. 1919.
З друкарні „Америки".

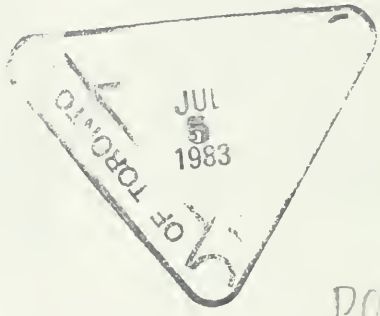

PG
3948
D388 C44
1919a

ДЇЯ ПЕРША.

Сцена представляє заулок базарища в Сорочинцях. Проти видців двері до нехарного шинку; дверми входять і виходять ярмарочні люди.

СЦЕНА ПЕРША.

З правого боку виходять на сцену: Черевик, Химка і Парашка. Черевик держить батіг в руках. Очіпок Химки заляпаний грязюкою.

ХИМКА (торочить, ідучи): Цїкава я знати, що се за гультїпака! Щоб він подавив ся, нечумазний голодранець! А щоб його батька та в голову горшком стукнуло! А щоб йому на другім сьвітї чорт обсмалив бороду!

ЧЕРЕВИК (задержуєть ся перед дверми шинковими і облизуєть ся, поглядаючи зажурено на жінку): Не погнївай ся, Химко, та я тебе щиро попрошу: не клени, бо се не без гріха! Бач: чимало добрих людий таки ось-тут за тими дверми; почують твої скверні слова, та ще возьмуть на язики...

ХИМКА (люто): Ех, ти, безмозка макітро! Тобі-б і нїчого, коли-б твою жінку цїлу в болотї скупали! *(Показує на очіпок):* Нинї перший раз убрала новий, сїтчастий очіпок, та що з нього те-

пер? Мов онуча, вимарана в болоті. Ей, Солоніо! Як не прикусиш свойого капосного язика, то я, таки от-тут розіпру тобі пику від вуха до вуха!

ЧЕРЕВИК (опустив голову засоромлений): Та я нїчого, Химко! Я тільки хотїв оттак для спокою...

ХИМКА: Для спокою... Знаю я, знаю, якого тобі отсе забагало ся! Тебе вже в животї скоботе, бо занюхав паруху, так і плигнути забажало ся між пяниць таких-же, як ти сам!

ЧЕРЕВИК: Та бач: довго їхало ся, а душний день... Рад-би охолодити ся, коли твоя ласка.

ПАРАШКА: Матусю! А менї здаєть ся, що сей парубок, що то на мостї сказав у слїд за нами декілька слів...

ХИМКА (перериває): Сказав у слїд за нами декілька слів... А мовчиш бо ти, сороко неопірена! То і у тебе нїчого, як на твою матїр, хоч і не-рідну, який то голодяпник грязюкою кидає? Та я тобі отсї коси обсмикаю! *(Парашка ховаєть ся за батька).* Не поможе і твій батько, отся нездара сотенна! *(До себе).* Ще йому добре молоко на губах не обсохло, а тут обїзшиях на дорозї зневажає! Столїтною відьмою мене назвав! Нечестивець! Пішов би вперед та умив ся! Осоружний обірванець. *(Тут Черевик шепнув Парашцї декілька слів і плигнув незамітно у шинкові двері).* Хоч я не бачила його мамуні, та знаю, що вона драпь... І батько його драпь і драпь! Столїтної! А бодай тебе... *(Оглядаєть ся, не бачить Черевика).* А нехаранутна мацапура

де? Не видержав! *(До Парашки).* Пожди оттут на свойого запанькаиого батька; я-ж мушу походити понід полотняні шатра і купити новий очіпок. А скажи йому, що як не продасть пшениці і кобили, так нехай і на очі не показуєть ся!

ПАРАШКА: Гаразд матусю, скажу всьо до словечка.

ХИМКА (відходячи): Ох, щоби менї попав ся до рук сей голодранець в білій свитї! Дала-б я йому доброго прочуханця!

(Виходить.)

СЦЕНА ДРУГА.

ПАРАШКА (сама): О, який він хороший! Може гріх таке говорити для молодої дівчини, так що-ж порадиш, коли він дійсно хороший! Як гарно лежала на нім біла свита і сіра смужкова шапка! Підпер ся в боки по-молодецьки і глядів на проїзших... А його палкі очі намагали ся пробити мене наскрізь! *(Оглядаєть ся).* Щоб хоч матуся не почули, що я таку мову завела! *(По хвили).* Недобрі матуся! Все їм на устах проклони і проклони. А батенько у них гірше сеї кобили, що привели її на ярмарок. Добре матусї сидіти на вершку воза і вередувати. А бідний батенько мусів швендяти біля воза в полотняній сорочці і запанькаиих шараварах та й аж потом обливав ся. А як кухоль горівки захоче ликнути, то мусить крити ся перед мачухою. *(По хвили).* Казали батенько, що менї вже вісїмнапять літ! Я нині перший раз на ярмарку! Яка цікава річ ярмарок! Їхали ми через місточко, а всюди шум,

вереск, рев. мукане, блаяне... Всюди видко воли, мішки зі збіжем, сіно, циганів, горшки, баби, пряники, шапки... Тарахкотять вози, звенить зелізо, гремлять дошки, падаючи на землю, а ошоломлена голова не знає, куди повернути ся. Всьо таке приманчиве! А менї чому-то найкрасше булоб, коли-б так побачила сього красуня-парубка в білій свитї хоч один раз. *(По хвили).* Нехай тільки батенько продадуть стару кобилу і десять міхів пшениці; вертати-мемо через міст, може парубок ще стояти-ме і поздоровить знов таким хорошим словом. *(Задумує ть ся і прикладає палець до чола).* Як-се він сказав до мене?

СЦЕНА ТРЕТЯ.

ГРИЦЬКО (крадеть ся з правого боку, глядить на дівчину і зітхає): Ех, отсе собі дівчина. Гарна дівчина! Я віддав би цїле своє хазяйство, щоб тільки поцїлювати ї! *(Приступає до Парашки і тягне ї за вишиваний рукав. Парашка задрожала і неначе затривожила ся).* Не бій ся, серденько, не бій ся! *(Стискає ї за руку).* Я нїчого лихого тобі не скажу.

ПАРАШКА (засоромлена): Може бути і правда, що ти нїчого лихого менї не скажеш; та менї дивно... Певно, ти лукавий! *(Відвертаєть ся лицем від парубка, але руку держить в парубковій долонї).* Сама знаю, що так не годить ся. *(До себе).* Не маю сили взяти від нього руки. Ще нїколи так серце не било у моїй груди! І чудно і любо на моїй душі... *(В часї дальшої сцени говорять до себе шопотом, дівчина засором-*

лена; при кінци, коли Черевик має оглянути ся до доньки, парубок держить Парашку за стан).

СЦЕНА ЧЕТВЕРТА.

(З лівого боку виходить двох циганів, задержують ся по лівій стороні і сейчас зачинають розмову. Рівночасно виходить з шинку Черевик, задержує ся під дверима і цікаво надслухує, не дивлячи ся на-право.)

ПЕРШИЙ ЦИГАН (в красних шараварах, запацьканих дігтем і солониною): Так ти гадаєш, земляче, що годі буде нам продати пшениці за добрі гроші?

ДРУГИЙ ЦИГАН (в синій, полатаній свиті, з великою гулею на чолі): Нема-що довго думати; я готов закинути собі петлю на шию і бовтати ся на отсім дереві, як кобаса на бантах, коли ми продамо хоч одну мірку.

ПЕРШИЙ ЦИГАН: Кого ти, земляче, морочиш? Крім нас, не привіз нїхто більше пшениці на ярмарок. *(Черевик усьміхає ся лукаво і показує на себе, що саме він навіз доволї пшениці).*

ДРУГИЙ ЦИГАН: То то й є, що як де замішаясть ся чорт, то жди тільки хісна, що від голодного Москаля!

ПЕРШИЙ ЦИГАН: Який чорт?

ДРУГИЙ ЦИГАН: А ти-ж не чув, що говорять люди?

ПЕРШИЙ ЦИГАН: Ну?

ДРУГИЙ ЦИГАН: Ну, то-то, ну! Засїдатель — щоб йому не довело ся більше утирати

губ після панської сливянки — вибрав на яр: арок прокляте місце. *(Показує на лїво).* Чи бачиш сей старий, розвалений будинок, що он-там стоїть під горою? *(Черевик підходить близше і надслухує уважно).* В тім будинку таке й діло, що чорти ігри заводять і тому ще ніодин ярмарок не обійшов ся без біди. Вчера волосний писар йшов пізно вечером, аж бач: з вікна щось виставило рило і хрюкнуло так, що йому мороз пішов поза шкіру. Пожди, може знов появить ся на ярмарку червона свитка...

ДРУГИЙ ЦИГАН (тягне першого на лїво): Ходи онтам, трохи дальше, а роскажу.

(Виходять.)

СЦЕНА ПЯТА.

ЧЕРЕВИК (стоїть якийсь час, мов приголомшений, по хвили завертає ся на право і бачить як парубок обнїмає доньку. Глядить строго, а опісля приступає близше до молодят): Е-ге-ге, земляче! Та ти, братїку, як бачу, обнїмаєш мою доньку! А я аж четвертого дня після вінчаня навчив ся обнїмати мою покійну Феньку, дай ій Боже царство небесне, та й то завдяки кумови, що був менї дружбою та й навчив...

ГРИЦЬКО (приступає бистро до Черевика): Ти певно, добрий чоловіче, не знаєш мене, а я тебе сейчас пізнав.

ЧЕРЕВИК (недовірчиво): Може й пізнав...

ГРИЦЬКО: Як хочеш, то скажу твоє імя і прізвище і всяку всячину роскажу. Тебе звуть Солопій Черевик.

ЧЕРЕВИК (здивований): Таки дійсно: Солопій Черевик.

ГРИЦЬКО: Поглянь тільки уважно: Чи не пізнаєш мене?

ЧЕРЕВИК: Ти, відай, тойсамий парубіка, що стояв на мості з хлопцями...

ГРИЦЬКО: Вгадав!

ЧЕРЕВИК: Так ти, не у гнів будь тобі сказано, узяв в кулак грязюки і облапав гет новий сітчастий очіпок моїй Химі *(сльовує)*, бодай вона на ярмарку пропала!

ГРИЦЬКО: Той сам! А може пригадуєш мене собі з давнійшого часу?

ЧЕРЕВИК: Ні, не пригадую. На віку доводило ся бачити всілякі пики, що і чорт всіх їх не пригадає.

ГРИЦЬКО: Жаль, що не пригадуєш собі Голопупенькового сина!

ЧЕРЕВИК (урадуваний): Так ти може Охримів син?

ГРИЦЬКО: А хто-ж? Коли не він, то хиба один тільки дідько лисий! *(Обоа цілюють ся, як давні знакомі.)* Ну, Солопію, як бачиш, я і твоя дочка полюбили одно другого так, що на віки бажаємо разом жити.

ЧЕРЕВИК (до дочки): Що-ж, Параню, може й дійсно, щоб вже, як говорять... разом... щоб насли ся на одній траві! *(До Грицька).* Що? Бий в долоню! *(Б'ють в долоню).* А ну-но, нововибраний зятику, постав могорич! Поступім до шинку!

ГРИЦЬКО! До шинку опісля! Тепер тільки

по одній! Я от-там на возї маю готовий могорич! *(Вибігає і сейчас таки вертає з чималою фляшкою і бляшанкою. Наливає собі і випиває до-дна. Подає опісля Черевикови).*

ЧЕРЕВИК: Ех, хват! За се люблю! Що скажеш, Параско? Бач, якого добув я тобі жениха! Гляди, гляди, як по-молодецьки тягнет сивуху, навіть не зморщить чола!

ПАРАШКА (съміється ся, та нечайно поважніє, глянувши на-лїво): Батеньку, мачуха йде! Я чого-то бою ся! *(До Грицька):* І ти, козаче, утікай чим-мерщій! Я-ж, батеньку, поскочу на хвилину на базар бубликів купити.

(Грицько і Парашка вибігають на право.)

ЧЕРЕВИК: Бач, племя кляте! Утікає з отсим парнем, щоб де в куточку обнїмати ся, а мене лишає на розмову з Химою! *(Шкробаєть ся в голову).*

СЦЕНА ШЕСТА.

ХИМКА (в новім очіпку, входить з лївої сторони): Ну, що-ж ти, заляпаний пянюго, продав кобилу і пшеницю? А кілько взяв?

ЧЕРЕВИК (заклопочений): Нет, жінко! Не було ще часу продати! Та я лїпшого торгу добив: найшов для дочки жениха!

ХИМКА: Ось, саме тепер пора глядїти за женихами! Дурень, дурень! Тобі, видко, написано з роду дурнем до віку остати ся! Та де-ж ти видав, та де-ж ти чував, щоби добрий чоловік бігав тепер за женихами?

ЧЕРЕВИК (уневинняючи ся): Та я за ним і не бігав. Він сам попав ся під руки...

ХИМКА: Ти подумай краще, як пшеницю продати! Вже то мусить бути гарний жених! Певно, що найбільший обірванець із всіх голодранців.

ЧЕРЕВИК (відважно): Ей, не так! побачиш, що за парень! Сама його біла свита більше вартас, як твоя зелена юбка і червоні чобітки. А як він сивуху важко дує! О, Боже мій Боже! Нехай мене возьме чорт разом з тобою, колиб я бачив у своїм житю, щоби парубок витягнув півкварту одним духом і не захлиснув ся!

ХИМКА: Ну, так. Для тебе, як хто пяниця або бродяга, то вже добрий чоловік. Заложу ся, як се не той-самий обірванець в білій свиті, що то присїкав ся до нас на мостї. Шкода, що не попав ся він у мої руки, дала би ся я йому в знаки.

ЧЕРЕВИК: Що-ж, Химко, а колиб навіть і той-самий! Чого-ж він має бути обірванець?

ХИМКА: Чому обірванець! Ех, ти, безмозка макітро! Слухай! Чому він обірванець? Куди ти дівав свої дуриоваті балухи, як минали ми млини? Тебе і не засвербить, як твоїй жінці напесе хто нечесть таки перед самим твоїм затабаченим носом!

ЧЕРЕВИК: Всьо одно. Я не бачу в нім нїчого лихого. Він парень, хоч куди! Тільки се, що на часиночку запацькав навозом твій очіпок...

ХИМКА: Еге, то ти, бачу, не даси менї слова виговорити! А що се значить? Куди ти з ним возив ся? Певно сидїв в шинку, нахлентав ся

нарухи, а не продав нїчого! Уважай, Солопію! Я йду до кума Цибулї, а ти сиди отту з твоєю донькою, хоч би до півночи! Не продавши, не показуй ся менї й на очі!

(Виходить на-лїво.)

СЦЕНА СЕМА.

ЧЕРЕВИК(шкробаєть ся в голову): Ет, до чорта! Ось тобі й сватанє! Прийдеть ся відказати доброму чоловікови ні-защо, ні-прощо. Господи-Боже мій! За що се така напасть на нас грішних? І так много на сьвітї всякої дрянї, а ти ще жінок создав! *(Кличе на-право):* Гей, Парашко! А ходи-но сюди! Буде вже з тебе тих бубликів! Ходи-но ,поможи твойому безталанному батькови кобилу і пшеницю продати, а то мачуха обідре до решти мою й так вже проріджену чуприну!

ПАРАШКА (виходить сумна): Гаразд, батеньку!

(Виходять на-лїво.)

СЦЕНА ОСЬМА.

ГРИЦЬКО (виходить поволи з правої сторони ,сумний і понурий): Ся столїтна відьма перешкодила в дїлї... Черевик добрий чоловяга, та що-ж з того, коли він своєї супруги боїть ся, як чорт сьвяченої води. *(Шкробаєть ся в голову).* І що-ж тут робити менї нещасному? Коби не ся пригода з грязюкою на мостї. то пішов би і в колїна поклонив ся сій мерзенній чарівниці, та

тепер вона і говорити не схоче. А Парашки не так легко викинути із серця. Запалила вона у моїй груди жаркий огонь лискучими карими очима та білим кругленьким личком; нема сили сього огня загасити. *(По хвили).* Хиба заждати до лїпшого часу... *(Рішучо).* Ні! Не видержу ні одної днини без сеї чарівної дівчини! Як тут, на ярмарку, не покінчить ся діло, так хиба серце у мене з туги трісне. *(Ловить себе за голову).* Боже ти мій, Боже! Чому дозволив побачити сю пишну ягідку-дівчину, як вона не менї має достати ся! *(Ходить задуманий).*

СЦЕНА ДЕВЯТА.

(З лївої сторони виходять оба цигани.)

ПЕРШИЙ ЦИГАН (бє рукою парубка по плечу): Ти чого отсе засумував ся, Гриньку?

ГРИЦЬКО: Ти й так мойому смуткови не поможеш...

ДРУГИЙ ЦИГАН (съміють ся): Може так, може ні. А що-ж, парубче, продав воли?

ГРИЦЬКО: Тобі воли та й воли! Ваше плем'я тільки за хісном та щоби тільки підійти й обманути чоловіка.

ПЕРШИЙ ЦИГАН: Не попустиш з двох сотня? Гриньку! Продай нам воли!

ГРИЦЬКО: Відчепи ся від мене! Менї тепер не до волів!

ДРУГИЙ ЦИГАН (усьміхаєть ся злобно): Тьфу! Бісів парень! Та тебе, Гриньку, зібрало отсе не на жарти! Чи не лютий ти, що не поталанило посватати Черевикової Параски?

ГРИЦЬКО (здивований): А ти отсе відки ? біса знаєш? *(До себе)* Цигани дійсно характерники! Неначе торгує воли, а з душі тобі вичитує, мов з книжки! *(Голосно)* Коли й так, то не твоє діло!

ПЕРШИЙ ЦИГАН: В такім ділі ми в дечім можемо дати поміч. Та нам ходить, щоби спустив де-що з ціни.

ГРИЦЬКО (рішучо): Ні, не по мойому! Я держу ся свого слова: щораз зробив, сьому бути во віки. А ось: у Черевика нема ,видимо, совісти і на пів шелюга! Сказав слово, а тепер з ним назад...

ДРУГИЙ ЦИГАН: Ну, його годі винувати; він пень — тай всьому конець. То всьо штуки старої відьми, що з неї ти з хлопцями на мості покепкував!

ГРИЦЬКО (до себе): Відки отсе бісове плем'я знає про мою пригоду на мості? *(Голосно)* Ех, колиб я був паром, або великим паном, я перший перевішав би всіх тих дурнів, що дають ся бабам осідлати...

ПЕРШИЙ ЦИГАН (ловить Грицька за руку): А спустиш з двох соток, як ми приневолимо Черевика, щоб віддав за тебе Парашку?

ГРИЦЬКО (урадуваний): За половину ціни віддам, як тільки не збрешеш!

ПЕРШИЙ ЦИГАН: За половину ціни! Гарно! Уважай, не забудь! Ось тобі десятка на задаток...

ГРИЦЬКО: Ну, а як збрешеш?

ПЕРШИЙ ЦИГАН: Як збрешу, так задаток твій!

ГРИЦЬКО: Гаразд! Ну, давай руку!

ДРУГИЙ ЦИГАН: Давай! *(Бють в руки).* А тепер прощай!

ГРИЦЬКО: Прощайте!

(Оба цигани виходять.)

СЦЕНА ДЕСЯТА.

ГРИЦЬКО (сам): Дивні люди цигани! Як глянеш на них, то готов сейчас сказати, що на лиї їхніх душ кіпять сї великі чесноти, за які є на земли тільки одна нагорода: шибеница. Та що-ж робити? Чим для мене воли? Та що-ж менї прийде хоч з якої суми гроша, як Парашка не буде моєю? Дій ся воля Божа! Вони чейже не мають на умі якого чоловіковбійства! Циганські хитрощі, підступи — ось і всьо. А впрочім — побачимо! *(Виходить на-лїво).*

(Занавіса спадає.)

* * *

ДЇЯ ДРУГА.

Нутро хати козака Цибулї. Устроєно всьо по-міщанськи. По середині кімнати великий стіл; коза ним лавка; поменші лавки з двох боків так, щоби стало місця засїсти численному товари-

ству. Проти видців два вікна, по обох боках кімнати двері.

СЦЕНА ПЕРША.

ХИМА (порядкує біля стола, ставляючи на нім миски з варениками і проче, заглядаючи притім що хвиля у вікно): Ледви що позбула ся отсього мойого нехарапутного мужика! І де-то бородить ся така нездара? Йому кажи спати під возом на ярмарку, а він тобі репетує: до хати... Славити Бога, що таки поставила на своїм! А то він готов був помішати в дїлї! *(По хвили).* Або-ж то він дійсно видержить під возом? Та де? Парашці скаже пильнувати пшениці ,а сам з кумом Цибулею пяничити-ме у шинку! Ще готов хто кобилу відвязати і кілька мішків збіжа потягнути! Так що-ж бо було менї робитоньки ,як попович обіцяв ся зайти до мене на часиночку... *(Заглядає у вікно).* Так довго його нема! А я-ж йому наказувала поспішити ся, стрінувши на ярмарку, бо кума також лихий готов наднести кождої хвилї, та йому, видко, неспішно! *(Надслухує. Чути легенький тріскіт коло хати).* Хтось мишкує біля плота.. Се певно він. *(Бижить до дверий, відхиляє їх трохи).* Сюди, Танасе Іванович! Сьміло ступайте на пліток, та не бійте ся! Мій дурень пішов з кумом на цїлу ніч спати під вози, щоби Москалї чого-то не потягнули. *(Чути сильний тріскіт, нечаче від поломаного плота, а за тим що-то бебехнуло на землю. Хима сплеснула в долонї).* О, лишенько! Упав

сідний попович прямо в бурян! Щоби хоч що злого не зробив собі. *(Голосно на-двір).* Чи не зломили собі хрань Господи, шиї? Бо так бебехнули собою, аж загудїло!

СЦЕНА ДРУГА.

ПОПОВИЧ (показується в дверех): Пст! Любезнїйша Хавронія Никифоровна! Тихо, а то почують злобні люди! Нїчого не стало ся! Вражий пліт тріс підо мною, ще й добре не оглянув ся, в який бік плигнути. Тільки кропивою попік собі шию й руки... Помагай-бі вам, Хавронія Никифоровна!

ХИМА (подає йому руку): Ходїть-же в хату! Там нема нїкого. *(Ідуть обоє в напрямі стола).* А я вже гадала собі, що не прийдете та що може до вас соняшниця або яка болячка пристала. Як-же ви проживаєте? Здорові, сильні? Як там у пан-отця? Чи великі були приноси сього року? Перепало богато всякої всячини?

ПОПОВИЧ: Прямо канцанівка, Хавроніе Никифоровна! Минули ся добрі часи з приносами, навіть конем не здогониш! За цїлий пліт дістав пан-отець пятнайцять мішків пшениці, чотири мішки проса, сотню книшів, а як порахувати всї кури, то не буде їх і пятьдесять штук...

ХИМА: А як-же з яйцями?

ПОПОВИЧ: Дїйсно, яєць панесли мужики кількапацять кіп, та хісна з них не мали ми великого, бо по більшій части були смердячі! *(Крутить носом).*

ХІМА: В самій річи: слабкі сьогорічні приносн!

ПОПОВИЧ (пристрастно): А однак дійсно-солодкі приносн можна дістати тільки від вас, Хавроніє Никифоровна! *(Стає біля стола).*

ХІМА (підсуває йому миски): А ось вам і приносн, Танасе Івановичу: варенпки, пшеничні галушечки, пампушки, товченики...

ПОПОВИЧ (глядить ласо на страви): Піду о заклад, що отсї смачні страви є приладжені самими найхитрійшими руками з цілого Євиного роду! *(Їсть кілька галушок, опісля звертає свій погляд на Хіму).* Однак моє серце, Хавроніє Никифоровна, прагне від вас чого-то солодшого від пампушків і галушок! *(Підводить ся і підходить до Хіми).*

ХІМА (пеначе засоромлена, опускає у діл очі): Я таки вже не знаю, якої се страви вам захотїло ся!

ПОПОВИЧ: Розумість ся, вашої любови, Хавроніє Никифоровна! *(Обіймає одною рукою її стан, а в другій держить вареник).*

ХІМА (соромливо): Бог зна, що ви отсе видумуєте, Танасе Івановпч! Ви ще й готові зачати цілувати ся...

ПОПОВИЧ (відважно): Ну, коли на се завели розмову, так я де-що скажу і про себе. Коли я ще був у бурсї, то пригадую собі, мов нині... *(Чути гамір людський і стук).*

ХІМА (біжить прожогом до дверий і виглядає на-двір): Ну, Танасе Івановичу, пропала я разом з вами! Гурма людий біжить сюди! Здаєть ся, що чути кумів голос... *(Замикає по-*

спішно двері). Що-ж тепер менї дїяти?

ГОЛОС (зза-двору): А відчиняй-же кумо! Відчиняй чим мерщій!

ПОПОВИЧ (біпає переляканий сюди й туди): Чи нема вже жадного ратунку? Хавроніє Никифоровна, спасїть від загибели! Пан-отець як дізнаєть ся, не зважати-ме на мій вік, а висїче різками!

ХИМА: Лїзьте чим мерщій під стіл і сидїть тихо! Як розійдуть ся, то і вам буде можна виплигнути з хати!

ПОПОВИЧ (лїзе під стіл): Не даром вже з початку клятий пліт заломав ся, мов був виплетений з тїста...

ХИМА (спускає скатерть, щоб закрити його): Тільки, на милість Бога, не пустїть й пари з уст, а то пропанці ми обоє... *(Відмикає двері).*

СЦЕНА ТРЕТЯ.

Входить Черевик, Цибуля і кількох инших мужиків; всї вони перелякані, хоч удають бадьорних. Увійшовши до хати, стоять якийсь час, мов нерішені, що їм робити.

ЦИБУЛЯ (до Хими): Що-ж, кумо, тебе таки трясе пропасниця? Чого-ж бо ти, неначе стоїш як шпилька?

ХИМА (трусливо): Нездорова! Та й не надїяла ся, що так скоро вернете всї до хати! *(Трохи прийшла до себе).* Та бо і ви всї так поблїдли, мов полотно! Що се з вами! Чого перелякали ся?

ЧЕРЕВИК (удає відважного): Хто переля-

кав ся, а я таки ні! Та і чого-ж лякати ся? Бабських теревенів?

ЦИБУЛЯ (до людий): Сідайте, добрі люди, довкола стола. Хоч отсе й пізний час, та ми найдемо дечим попоштувати. *(Показує на миски).* А ось яка славна закуска! *(До Хими)* Кумо, чи не кривиш ти по-трохи душею? Кажеш, що не надіяла ся нас, а наварила і насмажила так богато, що на нашу цілу компанію стане!

ЧЕРЕВИК (до себе): Чорт не баба! Кому вона то всьо приладила? Чи не для кума Цибулі? *(Голосно)* Химо, знаю я, кому отсе приладила, знаю, знаю...

ХИМА (затревожено): Знаєш? Відки бо дізнав ся? Відки, відки!

ЦИБУЛЯ: А для кого-ж, як не для свойого мужика? Ха-ха-ха!

ВСІ (гуртом): Ха-ха-ха!

ЧЕРЕВИК: Коли-б таки дійсно се було для мене, так чого-ж ви отсе дрете писки? *(До Цибулі).* Куме! Та й чого-ж бо отсе кривити душею передімною? Хиба я вчорашний та й бабського кодла не знаю? Тепер менї ясно, чого ти все посилав мене під віз і намовляв спати, а сам все з краєчку качав ся...

ЦИБУЛЯ (регочеть ся): Та бо ти так налякав ся червоної свитки, що аж дзвонив зубами! Гадаю, нехай затиснеть ся в самий куток, може переляк відійде.

ЧЕРЕВИК: Бог з тобою куме! Ти гадаєш собі, що менї було-б тяжко за Химою? Коли вона тобі до вподоби, так... Боже тобі помагай! *(До Хими).* Химо! А дістань-но з воза барилочку!

ЦИБУЛЯ: Я її для добрих людий справив! *(Хима виходить.)* Ми її висмокчем з добрими людьми, та й прийдемо до себе, бо прокляті баби так перелякали нас сею чортовою червоною свиткою, що і сказати соромно. Гей, а чого ви отсе потрухліли? Сідайте за стіл, не бійте ся! Тут християнська хата! Сюди не зайде нечиста сила! *(Хима вказує баришочку. Двох мужиків ставить її на стол. Хима подає кухлики. Цибуля точить один, не і подає дальше).* Та-ж ми чей-же не прийшли сюди дармувати!

ЧЕРЕВИК: Правду кажеш, куме! Будем дармувати, то ще більше потрясе тобою пропасниця від сеї червоної свитки, бодай їй не довело ся швендяти по сорочинецькім ярмарку! *(Чарка кружляє безпастанно від одного до другого).*

ЦИБУЛЯ: А я поставлю о заклад мою нову шапку, як баби не задумали над нами покепкувати.

ОДИН МУЖИК: Поставиш і програєш! А опісля жалко буде. Та-ж се було білим днем, а не в ночи. Бублейниця бачила на власні очі, як сатана у виді свині нахиляв ся над возами і шнирив всюди, неначе чого шукав...

ЦИБУЛЯ (ободрений горівкою): А хоч би і в самім ділі сатана! Так що таке сатана? Плюйте йому на голову! Коли-б він в отсю-ж хвилю, приміром, виліз зпід стола і станув передімною, то будь я собачий син, коли не піднесу йому дулі під самий ніс! *(Під столом що-то зашелестіло).*

ОДИН МУЖИК: Під столом щось зашелестіло...

ДРУГИЙ МУЖИК: В нещасливу мінуту вимовив г м чортівське порекло...

ЦИБУЛЯ (удає відважного): Певно собака заспав твердо, та ось від нашої розмови позіхнув... *(Нахиляєть ся, неначе хоче заглянути під стіл).*

ХИМА (здержує його): Куме! Що-ж бо отсе вам причуло ся! Хіба може се від надміру горівки! Сиджу цілий час і нічого не чула...

ЦИБУЛЯ (сідає): Я се й сам знаю! Та хотїло ся показати, що я нічого не боюсь ся, що готов глянути за сатаною і під стіл...

ДРУГИЙ МУЖИК: А чого-ж бо отсе ти поблїд цілий?

ЦИБУЛЯ (трусливо): Я?... Господь з вами! Вам хіба приснило ся!

ПЕРШИЙ МУЖИК: Куди йому блїднути? Глядіть, які у нього румяні щоки! Цвітуть, мов мак! Тепер він не Цибуля, а буряк, або краще і сама червона свитка, що так дуже налякала людий. *(Всї глядять переляканим зором якийсь час на мужика і мовчать).*

ЧЕРЕВИК (підходить близше до Цибулї і гладить його під бороду): Скажи ,будь ласкав, куме! Просив вже, просив та й не допросив ся! Роскажи історію про сю прокляту червону свитку!

ЦИБУЛЯ: Ет, куме, не годить ся сього росказувати під ніч. Та однак...

ЧЕРЕВИК: Роскажи, куме, роскажи!

ВСЇ (гуртом): Роскажи, куме! Ми такі цїкаві!

ЦИБУЛЯ: ...щоби угодити тобі, куме, і добрим людям, так я роскажу сю диковинку. Нехай буде й так. Слухайте! *(Всі надслухують дуже уважно. Цибуля поклав обі руки на стіл).* Раз за яку-то провину, їй Богу, не знаю, за яку, вигнали одного чорта з пекла...

ЧЕРЕВИК (перериває): Та як-же се, куме, могло стати ся, щоби чорта вигнали з пекла? Минулої неділї говорили наш-отець в церкві, що коли-б так, сохрани Господи, котрий з нас достав ся до пекла, так йому й там вікувати прийдеть ся.

ЦИБУЛЯ: Менї самому дивно. Та що-ж робити? Вигнали та й вигнали. Ось-так, як мужик проганяє собаку з хати.

ОДИН МУЖИК: А може сатанї прийшла охота зробити що-будь добре і бого-угодне...

ЦИБУЛЯ: Може й так. Досить того, що показали чортови двері. Бідний сатана затужив за пеклом; так дуже затужив, що хоч повісь ся. Що робити? Давай пянічити! Заволїк ся до отсього старого будинку, що стоїть розвалений он-там під горою і став таким гуляков, якого не побачиш і між парубками. Від вечора до ранку, а від рання до вечера сидить у шинку!

ЧЕРЕВИК (зітхає): То й не дуже був бідний ,собачий син.

ДРУГИЙ МУЖИК: Там і хрістіянинови весело посидїти...

ЦИБУЛЯ: Так отже западив ся чорт до шинку...

ЧЕРЕВИК (перериває): Бог зна, що ти, куме, верзеш? А хто-ж би то пустив чорта до шин-

ку? Та-ж відома се річ, що у нього довгі кіхті на руках, а ріжки на голові...

ЦИБУЛЯ: В тім і ціла штука, що у нього була шапка і рукавиці. Ніхто й не пізнав! Гуляв, гуляв, пропив всьо, що мав. А шинкар, як шинкар: боргував, а далі перестав. Мусів чорт заставити у жида свою червону свитку. „Гляди, жиде — каже чорт — за рік я прийду до тебе по свитку." Сказав і пропав, неначе у воду. Жид обдивив свитку хорошенько: сукно таке, що і в Миргороді не дістанеш; а краска червона горить, мов огонь, аж очі рве. Надоїло жидови ждати цілий рік! Покрутив пейси, подумав, та й продав її проїзшому панови за пять карбованців. Одрого дня вечером приходить до шинку який-то чоловік: „Ну, жиде, віддай мою свитку". З початку жид не пізнав, а як пригадав собі, так зачав удавати, що жадної свитки не бачив. Каже: „Яку свитку? У мене нема ніякої свитки! Я, знать, не знаю твоєї свитки".

ЧЕРЕВИК: Так се був сатана, що прийшов по свою свитку?

ЦИБУЛЯ: А вже-ж. Пішов собі гет з шинку, не добувши від жида свойого заставу. Та пізно в ночи, що тільки жид перечислив гроші і накрив ся простинею, щоби по-свойому помолити ся, чує, щось стукає до вікон. Глип! О, Боже, ти мій, Боже! В кождій шибці видко свинське рило. *(Під столом чути неначе легко свиня хрюкнула).*

ЧЕРЕВИК (переляканий): Що се?

ЦИБУЛЯ (дрожить): Нїчого!

ПЕРШИЙ МУЖИК (махає рукою під стіл): Аса, аса!

ДРУГИЙ МУЖИК (вибалушив очі): Ти що сказав?

ПЕРШИЙ МУЖИК: Я? нічого!

ЧЕРЕВИК: Хто-ж се хрюнькнув?

ЦИБУЛЯ: Бог зна, чого ви отсе переполошили ся! Сатани тут нема! Може дійсна свиня залїзла з вечера під стіл, та й отсе хрюнькнула крізь сон... *(Хоче заглянути під стіл).*

ХИМА (здержує Цибулю): Ех, ви, баби! І отсе вам козакувати і бути чоловіками? Вам би веретено подати до рук та й посадити кужіль. Може хто з вас, Боже прости, прогрішив ся, або може під ким заскрипіла лавка, а всї вже напополохали ся, мов безумні.

ЦИБУЛЯ (хлепнув горівки): Я й казав так відразу, що нічого робити сатанї в християнській хатї. Ну, послухайте далї: жид завмер, а свинї повлазили через вікна до хати та ну-ж періщити жида нагайками куди попало. Жид і признав ся до всього. Та свитки годї було назад дістати, бо проїзшочо пана обікрав в дорозї циган і продав свитку перекупцї, а як вона привезла свитку на ярмарок ,то нїхто не хотїв більше купувати у неї ї товару. Гадає отже: винна всьому лихови бісова свитка, тай кинула ї в огонь. Не горить чортова свитка! Ось перекупка пішла до голови по розум та й підкинула мужикови, що продавав масло. Дурень мужик урадував ся, та тутже бачить: нїхто не купує у нього масла: „Ех — каже — нечисті руки підкинули свитку!" Схо-

нив сокиру і порубав свитку на кусники! Коли бач: лізуть кусники один до другого, ось і знов свитка ціла. Перехрестив ся мужик, порубав її ще раз, кусники розкинув по місті і поїхав до дому. І від сього часу чорт у видї свині ходить кождого року по ярмарку і збирає кусники своєї свитки і хрунькає з жалю. Кажуть, що всї кусники позбирав, бракує йому тільки одного рукава. Люди не хотять і ярмаркувати в Сорочинцях. Вже десять лїт, як не було тут ярмарку. Аж сього року наш засїдатель, бодай йому... *(Серед голосного стуку всї шиби у вікнї вилїтають з бряскотом, а велике свинятче рило виставило ся до хати. Всї вибалушують очі на се чудовище; страшна мовчанка; за хвилину рило зникає. Страшне замішанє між присутними).*

ПЕРШИЙ МУЖИК (скочив від стола, положив ся животом на лавцї і бовтаючи ногами у воздусї, накрив голову кожухом): Ай, ай! Ратуйте! Ратуйте! Сатана!

ДРУГИЙ МУЖИК (кидаєть ся до дверий): Утїкаймо, братя! Тут нечиста сила. *(Вибігає).*

ЧЕРЕВИК (ловить великий горнець з припічка, накидає його собі на голову, місто шапки): Ай! ай-ай! Спасайте! Химо, ратуй! *(Вибігає також у двері).* Чорт! Чорт!

ЦИБУЛЯ (бере порожну бочілочку під паху і утїкає за другими): Накликав же я нечистої сили своєю клятою історією!

(Повисша сцена має відбути ся серед великого замішаня. За маленьку хвилину всї присутні крім Хими і мужика на лаві вибігають на-двір.)

СЦЕНА ЧЕТВЕРТА.

Довший час мовчанка. Хима стоїть мов вкопана. Мужик і дальше бовтає ногами на лаві, викрикуючи: ай-ай.

ХИМА (походить до мужика): Ану-же, добрий чоловіче, перестань бовтати ногами, а то лавку поломиш на кусники!

ПЕРШИЙ МУЖИК (бє дуже ногами до лавки): Чорт! Чорт! Ратуйте!

ХИМА (стягає його з лавки): Та який тут чорт? Глянь! Ваші знакомі вже давненько допивають бочілочки біля воза, а ти оттут теревені...

ПЕРШИЙ МУЖИК (устає обережно і глядить на Химу): А я гадав собі, що се чорт, а се кума! А хрунькнула сатаною! Дивні дива діють ся на сьвіті! *(Виходить засоромлений з хати).*

СЦЕНА ПЯТА.

ХИМА (заглядає під стіл): А вилазьте, будь ласка, Танасе Іваповичу, зпід стола! Тут, бачите, чудасія не аби-яка!

ПОПОВИЧ (виходить зпід стола переляканий, дріжучи): Я й сам не знав, що се зі мною дієть ся! Слухав сеї страшної історії про червону свитку і потом обливав ся! *(Йде в напрямі до дверий).* Покарав Бог за мої лихі наміри. Щоб ще тільки сей раз щасливо забрести домів, вже я слухати-му пан-отця і не прогрішу ся...

ХИМА (заступає йому дорогу): Тепер ми вже безпечні. Сїдайте на лавці, отут, покоштуйте вареничка, прошу... Не погордіть!

ПОПОВИЧ: Ні, Хавроніс Никифоровна, не маю сил! Цілий дрожу! Прощавайте і не згадуйте лихом! *(Вибігає у овері).*

СЦЕНА ШЕСТА.

ХИМА (сама, серед сцени): І кому отсе прийшло на думку творити такі чудернацтва! Чи не циганам! Тай коли так, чи не виманять у мойого мужика пшениці і кобили! Червона свитка... свинячі рила... розбите вікно... Тут не чим добрим пахне! Тільки жалко мені, що не довело ся зажити на радощах з поповичем. Ех! Така-то наша жіноча доля!

(Запавіса спадає.)

*
* *

ДІЯ ТРЕТЯ.

Подвір'е на обістю у козака Цибулі. Повно мішків ,бочок а й де-що із господарського знарядя. В глубині виднієть ся частина жолуба для коний, а над ним драбинки на сіно. Вчасний ранок.

СЦЕНА ПЕРША.

ГОЛОС ЧЕРЕВИКА (за сценою): Стій, ряба тихо! Стій, голубочко! Я тобі кумового сінця не пожалую, доволі кину за драбинку. Не хотять тебе купити, ряба кобило, неначе завзяли ся! Відай, будемо знов разом домів вертати... *(Виходить зівого боку, держачи в руках конець дов-*

гої уздечки. Сльовує). Та краще з тобою вертати як з Химою, бодай її де цигани на ярмарку украли. *(Лягає на соломі і замотує конець уздечки на руку).* А тебе, ряба, нехай не крадуть! Ти вірнійша менї була від Хими. *(По хвили).* Чудасія сеї ночи була не аби-яка! І то у кумовій хатї. Щось кум Цибуля менї придав ся характерником. У нього під столом щось то собакою сковиче, то вовкулакою стогне, то дивним скрипотом відзиваєть ся. Боже ти мій, Боже! Гарно бути на ярмарку! Сивухи тут доволї, куди тільки повернеш ся. Знайдуть ся добрі люди, що частують, не знати ,на який конець й за про якого чорта! А сей Голопупенків парубок — отсе хват! За дві хвилї полюбив Параску, обняв, посватав у мене і поставив могорич! Ох, коли-б тільки ся клята Хима не помішала у дїлї! Цїкавий я трохи, де ночувала моя донька... Та, чи-ж вона буде дитина? А Охримів син не парубок? Не дав її певно на поталу лиходіям... *(Звертаєть ся головою наліво і говорить неначе до кобили).* Хрупай, ряба, кумове сїнце, не жалуй! А я, твій господар, навіть у снї держати-му тебе за уздечку, щоб хрань Боже, цигани не потягнули. Як страшно менї спатоньки хочеть ся! Не дали й доволї налигати ся кумової калганівки. А всьо через сю дивовижню червону свитку. Всьо бабські теревенї... Тільки се страшне свинське рило, що всунуло ся у хату через розбиту шибу, не теревенї! Менї душа забігла у пяти. Не знав, що зі мною таке дїеть ся. Тьфу! Місто шапки, як у православних христіян водить ся, заложив на го-

лову горнець, мов на глум! Тьфу! Щезай маро! *(Кладеть ся спати і говорить ще тихше).* Хрупай, ряба, кумове сїнце; він має його доволї, бодай йому характерникови, не довело ся випити чарки сивухи! Тьфу! Щезай, маро! *(Мовчанка довший час; Черевик зачинає хропіти).*

СЦЕНА ДРУГА.

ХИМА (входить з правого боку і стає над Черевиком): Ось, як гарно думає він про хазяйське дїло! Дурень невмиваний! Нездатний і за помело! *(Заломлює руки).* Боже ти мій Боже! Десь у других чоловіки, як чоловіки, а у мене, то таки сотенна нездара! На ярмарку клекотить, добрі люди міняють, купують, торгують, богатять ся, а ся мерзенна мацанура, налигавши ся смердячої браги, валяєть ся тобі у поросї і хропе, мов після празнику!

ЧЕРЕВИК (крізь сон): Хрупай, хрупай, косилочко, кумове сїнце! Хрупай ,ряба!

ХИМА: Белендить, мов з горячки. *(Придивляєть ся до його руки).* Отсе сотенний дурень! Привязав уздечку до руки та й гадає, що кобили вже нїхто не украде! А тут тільки ножем чахнути по ременеви та й держи, старий дурню, кусень уздечки до суду-віку! *(Переступає через Черевика, виходить на-лїво і сейчас таки вертає).* Бідна кобила! Аж боки позападали ся! Нїхто не злакомить ся на таку пяцю! *(Мовчить хвилю, опісля говорить рїзко).* Та доки-ж бо ти, старий дурню, будеш хропіти, пеначе в неділю пі-

ся обідні? *(Б€ його долонею по голові).* Уставай, негодяю! Уставай!

ЧЕРЕВИК (зриваєть ся нагло і сідає; глипнувши раз заспаними очима, надуває губи і зачинає вимахувати руками у воздусї, наслїдуючи удари в барабан): Бррр... бррр... тратататата... тратата...

ХИМА (відступаєть ся взад і закриваєть ся долонями): Божевільний! Ти з глузду зїсунув ся, чи що? Ще не прохмелив ся? Уставай, кажу, а то я тобі сейчас таки розчереплю твою мерзенну мозківницю! На базар збирай ся, негодяю! Добрі люди вже давно за дїлом вештають ся, а ти у мерві вилїгуєш ся, леданцо!

ЧЕРЕВИК (ще який-то час бовтає руками і наслїдує голос барабана, та нечайно вибалушує очі на Химу і опускає руки серед здивованя і тревоги): Побий мене вража сила, коли менї, Химо, не видала ся твоя ника барабаном! Менї здавало ся, що неначе я дістав приказ вибивати на барабанї зорю...

ХИМА: Божевільний, божевільний! Ти таки зовсїм зїсунув ся з глуздів! Хто такий наказав тобі вибивати зорю на барабанї?

ЧЕРЕВИК: Хто такий! А ось тїсамі свинячі рила, що-то від них, як говорить кум...

ХИМА (перебиває): Мовчи, леданцо! Тобі ще в голові неясно від ночи! Уставай! Веди чим мерщій кобилу на базар! Съміх добрим людям сказати! Приїхали на ярмарок, а дотенер чїчогісїнько не продали...

ЧЕРЕВИК: Як-же се, жінко! Так з нас, відай, тепер люди будуть сьміяти ся...

ХИМА: Не белендй пїсесїтниць, нечумазна пянице! З тебе і без сього люди сьміють ся!

ЧЕРЕВИК: Так ти мене ось-такого невминаного та на базар посилаєш? *(Позїхає).* А я-ж не ледащих батьків син, щоби то невминаним виходити між хрещених людий. Ей, Химо, надто ти мною коверзуєш! А уважай! *(Киває пальцем).* Вже мене наш будучий зять провчив гаразд, як з тобою поводити ся! Не присїкай ся, кажу тобі, не присїкай ся! Подай радше води умити ся! Не годить ся засїсти у шинку з добрими людьми та невминаним...

ХИМА: Ох, який-же ти парень узяв ся! Забажало ся, бач, тобі бути чистоплотним! Уставай! Не пора тепер хляпати ся у водї! Ти й так перше не дуже був за умиванєм! *(Підходить до найблизшої бочки, витягає, не дивлячи ся, кусень червоної свитки і кидає її на Черевика).* Ось ручник! Обітри свою нехарапутну пику! Доволї сього буде!

ЧЕРЕВИК (з переляком відкидає від себе шмату і зриваєть ся на рівні ноги): Ратуйте, добрі люди! Тут знов клята червона свитка! Ратуйте, хто в Бога вірує!

ХИМА (також перелякана): Що тут дїєть ся, Боже милий! Тут чисті цива-чари завели ся! Чисте прокляте із сьогорічним ярмарком! *(Вибігає на-право).*

СЦЕНА ТРЕТЯ.

ЧЕРЕВИК (дрожить і дзвонить зубами; із знемоги сїдає на солому і говорить уриваними словами, поглядаючи що-хвиля на кусень червоної свитки): Нещасна моя... головонька? Кепська продажа буде! Не даром же... коли я збирав ся на сей проклятий ярмарок... то на душі у мене... було так тяжко... неначе на мене хто увалив цїлу здохлу корову... Навіть і воли мої аж два рази завертали домів... *(Потирає рукою чоло).* О, призабув, бодай мене тес та й тес! Та ми-ж і в понедїлок виїхали з дому, а се, звісно, нещасливий день; всяка біда присїкаєть ся... до християнина! Не досить, що Хима толочить мою душу своїми каносними словами і вередованєм, а тут ще й чорт не дає спокою! Носив би він, вражий син, свою чортівську свитку і без одного рукава! А він тобі... не попустить... глядить за ним поміж добрі люди і тревогу наносить. Коли-б я, сохрани Господи, був і плентав ся нїчю за подертим рапутєм... Чи не лїпше посидїти у шинку, як тебе добрі люди частують...

СЦЕНА ЧЕТВЕРТА.

ПЕРШИЙ ЦИГАН (увійшов з правого боку і різким голосом перериває Черевикові розумованя): А що се ти кунясш, добрий чоловіче! Ще й уздечкою замотав руку! Чого такий наляканий?

ЧЕРЕВИК (хоче устати, та не може; по-

...тільки на кусень червоної свитки): Оттут цїле лихо!

ЦИГАН (усьміхаєть ся хитро): І відки сей кусень тут узяв ся? Кажуть люди, що за ним ганяєть ся чорт цїлу ніч поміж возами на базари! А що продаєш, добрий чоловіче?

ЧЕРЕВИК: Як-то, що продаю... Чи не бачиш, вражий цигане!

ЦИГАН: Бачу, бачу... Та, відай, сорочинецький ярмарок не на те відбуваєть ся раз у рік, щоби на нїм перебутвіле ремінє продавати.

ЧЕРЕВИК: Була-б по твоїй сторонї правда, коли-б на кінци перебутвілого реміня не було привязаної кобили! Ха-ха-ха...

ЦИГАН: Може й так, земляче! Та коли ти на кінци уздечки маєш привязану кобилу, то, видко, ти кормив її самою соломою!

ЧЕРЕВИК: Не соломою, а найкращим сїнцем, ще й вівсину досипав, вражий цигане? Глянь! Ходи сюди, моя рябенька, ходи! *(Тягне за уздечку, та сейчас падає на землю, бо на кінци уздечки, мість кобили, кусень рукава від червоної свитки).* Христе Боже! Ось знов діявольські чари! Кобилочко моя рябенька! Не я-ж тебе проміняв за отсю чортову шмату! *(Кидає від себе уздечку і хоче утїкати, та з правого боку вбігає другий циган і ще двох людий і кидаєть ся до Черевика).*

СЦЕНА ПЯТА.

ДРУГИЙ ЦИГАН: Прецїнь піймали тебе, голубчику! Так ти побрав ся конокрадом на яр-

марку? Пожди, злодію, ми з тобою швидко лад зробимо!

ПЕРШИЙ МУЖИК: Вязати його! Се той-самий, що украв кобилу у доброго чоловіка, Черевика!

ЧЕРЕВИК (боронить ся, хрестячи ся): Чи не чудасії се? Пождіть, добрі люди! Так всякий же знає, що я настоящий добрий чоловік, Черевик і не у кого иншого, а таки у мене хто-то украв кобилу, рябу кобилу, щоби знали...

ДРУГИЙ ЦИГАН: Не поможе крутити! Вязати його!

ЧЕРЕВИК: Чи ви з ума зійшли, хлопці! Чи видано де на широкім сьвітї, щоби чоловік сам у себе украв що-небудь?

ДРУГИЙ МУЖИК: Старі штуки, старі штуки! Ти конокрад, от і всьо! А хочеш ще більше знати, так скажу тобі прямо в очі, що ти украв кобилу у Черевика, у Солопія Черевика... Я-ж тебе вчора в ночи бачив, як ти утїкав що сили, немов самий сатана тобі наступав на пяти... Ти чого так утїкав?

ЧЕРЕВИК: Утїкав би і ти, коли-б вража червона свитка...

ДРУГИЙ ЦИГАН: Е, голубчику! Обманюй других такими пїсентїницями! Ще й достанеш порядного прочуханця від засїдателя за се, що пугаєш чортївщиною порядних людий! *(На дворі чути шум. Перший циган і двох мужиків вибігають).* Гляньте, що там нового стало ся і вертайте сюди!

СЦЕНА ШЕСТА.

ЧЕРЕВИК (устає із соломи, увесь потрухлявий): Добрий чоловіче, за що се ти мене кажеш вязати? Далебі, що я правдивий Черевик, або точнійше: Солоній Черевик; моя жінка *(спльовує)* Химка, коли тобі потрібно знати.

ДРУГИЙ ЦИГАН: Не крути, бо се нїчого не поможе! Кажуть, що ти у Черевика кобилу украв, ось і всьо! Химка тут нї причім!

ГОЛОС (за сценою): Лови його, лови! Ось ще один утїкач! Чи не конокрад!

ЧЕРЕВИК (здивований): Чудасії, тай тільки! Коли-б був знав, був би і не виїздив з дому! Чортова баба до всього підкусить...

СЦЕНА СЕМА.

(З правого боку входить перший циган, двох мужиків і ще кількох людий; ведуть звязаного Цибулю.)

ДРУГИЙ ЦИГАН: А се що знов за птиця?

ПЕРШИЙ МУЖИК: Чудеса завелись та й тільки!

ДРУГИЙ ЦИГАН: Та як-же се? Знов конокрад?

ЧЕРЕВИК (придивляєть ся, а далї бє себе долонею по чолї): Чи менї се у снї мотаєть ся, чи може дійсно отсе передімною кум Цибуля, та ще й до того звязаний, як конокрад? Куме, чи се ви?

ЦИБУЛЯ (до Черевика): Коли не я, то хі-

ба самий дідько лисий. А чого-ж се ти, куме, у моїй щіччині, та ще й з циганом?

ВСІ (гуртом): А дійсно чудасії завелись!

ЧЕРЕВИК: Нічого не розчовпаю! Глянь, куме, чи у мене на карку є голова! Бо менї тепер так якось здасть ся, неначе чорт-ме чим думати. Кажуть отсї добрі люди, що я не Черевик, а якато инша омана... Та нехай там буде; не памятаю тих часів, як мене хрестили... Але-ж бо вони мене переконують, що я сам у себе украв мою-ж рябу кобилу! Чи для тебе ,куме, се не є чудасія!

ЦИБУЛЯ: Всьому лихом чортова червона свитка...

ДРУГИЙ МУЖИК: Не бреши, мошеннику! Тобі тільки глянути на пику, а пізнати сейчас, що ти злодій. ще й конокрад.

ЧЕРЕВИК (до себе): Я й ніколи близько не приглядав ся до кумового лиця...

ДРУГИЙ МУЖИК: Біжить, мов опарений вулицею, а я його доганяю та й питаю: А чого ти отсе, добрий чоловіче, так утїкаєш? А він каже: А ось, сягнув рукою до кишенї, щоб ивитягнути табакерку і понюхати табаки, а місто неї добув кусень червоної свитки ,а вона й сейчас загоріла ся полуміню...

ЦИБУЛЯ: Сьому й правда, так менї, Господи, поможи! Тому й то я так дуже палякав ся...

ОДИН З ЛЮДИЙ: Е-ге-ге! Та се з одного гнїзда обі птиці! Вязати їх обох.

(Вяжуть і Черевика. Кладуть обох на солому.)

ЧЕРЕВИК (глядить довго допитливим зором на Цибулю): А може ти, куме, в самім дїлї потягнув де-що не будь тобі у гнїв сказано?

ЦИБУЛЯ: І ти, куме, таке-ж верзякаєш? А щоби менї посохли руки і ноги, як я коли-будь що украв! Хиба, як було менї десять лїт віку, то нераз украв у матери кілька пирогів зі сметаною...

ЧЕРЕВИК: І за що-ж, куме, на нас така напасть? Тобі ще нїчого; бо кажуть, що ти щось у другого украв. Та защо- на мене, нещасливого, такий наклеп, будьто-би я у самого-ж себе потягнув рябу кобилу? Видно, куме, нам вже з роду так написано, щоби не мати щастя.

ЦИБУЛЯ: Горе нам, горе, бідним сиротам!

(Оба плачуть.)

СЦЕНА ОСЬМА.

ГРИЦЬКО (входить і неначе дуже здивований): Що се з тобою, Солопію? Хто се тебе звязав?

(Черевик і Цибуля сїдають і широко-отвореними очима дивлять ся на парубка.)

ЧЕРЕВИК (по хвили): А! Голопупенко, Голопупенко! *(До кума).* Се, куме, той самий, що про нього я говорив тобі... Ех, який се парень! Ось, побий мене Бог на отсїм місци, коли не висуслив при менї кухоль горівки, завбільшки твоєї голови і хоч би тобі раз скривив ся!

ЦИБУЛЯ: І ти не вволив волї такому славному парубкови?

ЧЕРЕВИК (до Грицька): Ось, як бачиш, покарав мене Бог за тебе, Гриньку! Я дїйсно провинив ся перед тобою! *(До кума).* Я дуже перед тим парнем провинив ся! *(До Грицька)* Про-

сти, добрий чоловіче! Їй Богу, я рад би всьо для тебе зробити! Про мене було брати Парашку хоч би таки вчора на базари за жінку! Так, що-ж зробимо... В моїй бабі сам діявол сидить.

ГРИЦЬКО: Солопію, я трохи знаю, що ти невинуватий. Та й великої урази до тебе не маю. Та однак: ти не повинен так дуже піддавати ся своїй жінці. Ось бач: говорили добрі люди, що Хима їздила на твоїм хребті сеї ночи, мов на кони...

ЧЕРЕВИК: Хтось їздив, та я не вспів був розібрати, хто такий...

ГРИЦЬКО: Я забув вже всьо. Коли хоч, так я освободжу тебе й кума. *(До присутних).* Нуже, розвязуйте їх скоро! *(До Черевика)* А за се ти роби так, щоби було добре! Весїле мусить бути чимскорше! Погуляємо так, що цїлий рік будуть боліти ноги від гопака!

ЧЕРЕВИК (устає із соломи): Добре, добре! Так менї тепер весело, неначе мою бабу Москалї украли. А що-ж се мене обходить, чи вона хоче, чи не хоче. Сейчас має бути весїле і кінцї у воду.

ГРИЦЬКО: Уважай-же, Солопію; йди тепер домів з кумом Цибулею. За часиночку я буду у тебе. А сейчас таки прийдуть до тебе купцї за косилею і пшеницею.

ЧЕРЕВИК: Так кобила найшла ся?

ГРИЦЬКО (съміється): Найшла ся!

ЧЕРЕВИК і ЦИБУЛЯ (виходячи): Чудасії дїють ся на сьвітї!

(Який-то час мовчанка. Виходять поволи всї, крім Грицька і циганів.)

СЦЕНА ДЕВЯТА.

ПЕРШИЙ ЦИГАН (до Грицька): Ну, Грицьку! Чи гаразд сповнили ми наше дїло?

ГРИЦЬКО: Лїпше й не може бути...

ДРУГИЙ ЦИГАН: А як-же з волами? Чи тепер вони мої?

ГРИЦЬКО (сьміється): Твої, твої...

(Занавіса спадає.)

ДЇЯ ЧЕТВЕРТА.

Путро хати козака Цибулї. Хата пристроєна так, як в дїї II-їй. Параска сидить біля скринї, підперши лїктем підбородок. Який-то час мовчанка.)

СЦЕНА ПЕРША.

ПАРАСКА: А однак... що-ж буде, як він не додержить обіцянки? Або як мене не схотять дати заміж за сього хорошого парубка в білій свитї... *(Бє кулаком до скринї).* Нї, так буде, як менї подобаєть ся! Мачуха, що тільки задумає, всьо мусить поставити на своїм... А чи-ж я таксамо не можу поставити на своїм? Упертости у мене є доволї! *(По хвили).* У-у! Який-же він хороший! Як чудно сьвітять його очі! А як уміє він говорити солодко: „Параню, голубко!" Нї до одного парубка так гарно не пристає свитка, як до Грицька! Йому ще тільки пасував би пояс в більше яркі краски... Та се нїчого! Я йому чудовий пояс виткаю, як перейдем обоє жити у нову хату. *(Ви-*

тягає ізза пазухи невеличке зеркальце і придивляється в нїм уважно, причепурюючи ся). А як після мойого слюбу стрінў де на дорозї мачуху, то далебі — не поклоню ся їй, хоч би вона тобі й пукла з досади! О-го-го! Вже досить наковерзувала мачуха наді мною! Скорше пісок зійде на камене, а дуб пігнеть ся над воду, як верба, нїж я погну ся перед тобою! *(Устає від скринї, підходить до вікна, глядить на-двір, а опісля стає серед сцени).* О! А я й забула! Треба, поки ще мене не посватає хороший парубок у білій свитї, призвичаїти ся до жінки! Відай менї буде очінок до лиця... Щоб де добути мачушиного очінка! *(Глядить по хатї).* Заховала переді мною! А Грицько менї таких хороших очінків накупить, що мачуха певно пукне із зависти, як тільки побачить! *(Сїдає знов біля скринї).* Нїкого нема! Та менї й нїкого не треба, щоби тільки Грицько де навинув ся. Менї так дуже хочеть ся співати весїльних пісень... Як се дівчата співають? *(Надумуєть ся хвилю, а опісля співає):*

Зеленепький барвіночку,
Стели ся низенько,
А ти милий, чорнобривий,
Присунь ся близенько!

Зеленепький барвіночку,
Стели ся ще низше,
А ти, милий, чорнобривий,
Присунь ся ще близше!

Ану-но, чи я гуляти відважу ся! Краще тепер спрібувати, як нїкого нема, щоби опісля не

було сорому! *(Устає від скрині і танцює легесенько по хаті, держачи перед собою зеркальце. Танець стає щораз жвавіший. В самім розгарі увіходить Черевик з чималою фляшкою горівки в руках, глядить якийсь час на розгуляну доньку, а далі й сам йде на-присюди, приспівуючи довільну пісню).*

СЦЕНА ДРУГА.

ЧЕРЕВИК (увіходить і по-хвили пускаєть в танець з донькою): Отсе славний танець завели ми, Параско, бодай тебе Бог чим мерцій Грицьком обдарував!

СЦЕНА ТРЕТЯ.

КОЗАК ЦИБУЛЯ (вбігає задиханий у хату і стає мов стопилий): Отсе хорошо! *(Черевик і донька перестають гуляти):* Батько з донькою зачали вже весїле і без жениха! А се що за чудасія? Лагодьте ся чимскорше, жених зі старостами і музиками вже на подвірю!

ЧЕРЕВИК: А я й забув, з яким ділом забіг у хату! Побачив танець, та й самому пригадали ся давні-давні літа! *(До Парашки):* Ну, дочко, ладьмо ся скорше! Як тільки продав я кобилу, то Хима з великої радости побігла на базар купувати плахти та й всяку нишу дрянь! Тепер, поки її нема, належить діла кінчати! Та бодай вона там і на базари пропала! Та я знаю, що не пропаде, а вернеть ся сушити до віку голову мужи-

кови. Парашко, я покляв ся Грицькови, що поблагословлю тебе з ним під вінець...

КОЗАК ЦИБУЛЯ: А слова, даного чесному чоловязї, належить додержати, Солопію!

ЧЕРЕВИК: Будеш мати, Параско, гарного чоловіка! Як він важко сивуху дує, Боже милий! *(До кума):* Щоб ти куме, побачив се диво! З роду не памятаю, щоби християнин видудлив відро горівки і не захлинув ся... *(До Параски що стоїть неначе засоромлена).* А ти може невдоволена таким славним женихом, га?

ПАРАСКА: Я нїчого вже, батеньку, тільки менї якось так дуже дивно...

КОЗАК ЦИБУЛЯ (усьміхаєть ся): І менї було коли-то так дивно, а й твойому батькови було колись дивно...

ЧЕРЕВИК (сльовує): Чи ти отсе ,куме, не за Химу торочиш... Побий тебе вража сила, як ще раз за біду згадаєш!

СІЦЕНА ЧЕТВЕРТА.

(Входить з посніхом Грицько, за ним двох старостів, далї люди, музики і т. д.)

ГРИЦЬКО (підбігає до Параски і ловить ї̈ за обі руки, глядячи щиро в очі): Парасю, голубко, чи хочеш стати моєю жоною?

ПАРАСКА (опускає очі в землю): Грицьку! Не годить ся таке говорити! Ще тато почують!

ЧЕРЕВИК (тупає ногою і підсьміхуєсь): Оттак отсе ти завела! Слухати хороших слів не годить ся, а обнїмати ся біля воза та ще й на виду базарних людий — то годить ся!

КОЗАК ЦИБУЛЯ: Куме! Не верзякай богато, а благослови!

ЧЕРЕВИК (бере обох молодят за руки, підносить очі в гору, а далі, зітхнувши, каже): Га, коли так, то нехай живуть, як вінки вють! Боже вас благослови!

(Молодята кланяють ся батькови в ноги і цїлюють його руки.)

СЦЕНА ПЯТА.

ХИМА (за сценою): Я скорше трісну, а не допущу до сього! *(Вбігає до середини, та чоловіки, що стоять біля дверий, не пускають її дальше):* Дайте менї до рук отсього голодранця в білій свитї, я йому покажу, хто се такий, столїтка відьма! Пустїть, нехай я його, нечумазного гольтїпаку, навчу, як валяти грязюкою новий очіпок у чесної ґаздинї! Пустїть! *(Видираєть ся, та не в силї).*

ЧЕРЕВИК: Тьфу на тебе, жінко! В таку сьвяточну хвилю та покаяніс наводити на мір хрещений? Така ти дуже чесна ґаздиня, а з поповичом лицяла ся учора, говорили добрі люди. Не біси ся, жінко! Що здїлано, то здїлано! На се була Божа воля! А я, як раз що зроблю, то не люблю переміняти!

ХИМА: Де ти такого розуму набрав ся, безмозкий пянице? Ти ще вчора і сеї нехарапутної пики не міг розняти, а нинї яким відважним став! Пустїть, нехай я його провчу, мойого сто-

сотенного дурня! Ні, ні, нічого з того не буде! Я не дозволю!

КОЗАК ЦИБУЛЯ (підходить близше до Хими і накивує пальцем). Не забудьте, кумо, що отсе моя хата і що я свою хату відступив на забаву для чесних людий, щоби забавили ся і напили ся. Кумо, коли хоч, так по-доброму благословіть і ви молодят під вінець: а коли ні, то ми і без вас знати-мемо, як бавити ся.

ГУРТ ЛЮДСЬКИЙ: Правду каже козак Цибуля! Правду каже! На здоровля йому і на многі літа!

ХИМА (смирнійше): Та я вже також не від того. Та досадно менї було, що всьо без мене сколо ся. Я-ж також який-то голос в сім ділї маю.

ЧЕРЕВИК (ободрений): Говори до речі! Людий пора частувати! Музики також раді би заграти підскічної. Ну, чи поблагословиш?

ХИМА (підходить соромливо до молодят і благословить. Обоє молодята стоять упрямо): Боже вас благослови усїм добром, з роси і води! *(Закриває лице руками):* Ото-ж дістала я зятька! Навіть не угнеть ся, такий упрямий!

ЧЕРЕВИК: Конець дїлу! Тепер черга на забаву! Гей, музики! Не дармуйте! Нині у нас велике сьвято! І чортова червона свитка не помішає у радости!

(Музиканти зачинають грати до танцю, а в часї, як присутні пускають ся парами гуляти занавіса спадає.)

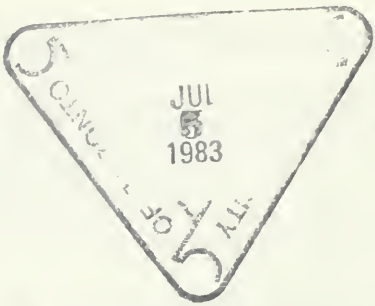

JUL
5
1983

КОКОНЕЧНА ЗАМІТКА: — Повисшу комедію написав я виключно на основі повісти М. Гоголя т. з. „Сорочинецький ярмарок". О скільки се було можливе, послугував ся я словами самої повісти, додаючи свої слова тільки в конечних случаях. Крім самої повісти не хіснував ся рішучо жадними подібними перерібками.—Автор.

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PG
3948
D388C44
1919A
c.1
ROBA